

Pero Morača a továbbiakban változja a hősi küzdelmet, amelyben a JKP az ország népeivel és nemzetiségeivel együtt küzde a megszállókat és megteremtette az új társadalmi rend alapjait.

A fiatal olvasó ebben a kis könyvben, amely az ifjúsági politikai iskola számára készült, megtalálja mindazt, ami lehetővé teszi számára a JKP történelmi szerepének felismerését.

ÁGOSTON ANDRÁS

VÁLTOZATOS PUBLIKÁCIÓ

BALCANICA, annuaire de l'institut des etudes balkaniques, III.
Belgrád, 1972.

A balkáni tudományokkal foglalkozó intézet történettudományi közlönyének harmadik, igen terjedelmes, témákban változatos és az archeológiától az újkorig terjedő korbeosztású cikkeivel, tanulmányaival igen érdekes közlönye nemrég jelent meg, és okkal váltotta ki a jugoszláv és a balkáni országok történe-szeiben a komoly érdeklődést. Habár fiatal intézetről van szó, már harmadik közlönyét helyezte a szakemberek asztalára. Teheti is ezt, mert sikerült a jugoszláv és a külföldi szakemberek olyan gárdáját maga köré gyűjtenie, amely biztosítja színvonalas közlemények, cikkek, tanulmányok közlését. Így nem csoda, hogy köteteli egyre nívósabbak és értékesebbek.

Ha a cikkek, tanulmányok, közlemények címeit sorra vesszük, az általános szakmai érdeklődésen túl, minket természetesen az is érdekel, hogy vajon megtaláljuk-e önmagunkat is ebben a folyóiratban, vannak-e benne utalások, amelyek a magyarokra általában, vagy pedig a nemzetiségekre vonatkoznak. Már előjáróban elmondhatjuk, hogy a kérdésre igennel válaszolhatunk.

Ha figyelembe vesszük, hogy a két archeológiai tanulmány Alojz Benac és Dragoslav Srejić tollából, olyan térségeket ölel fel, amelyek hatás tekintetében nemigen határozhatóak el szorosan, akkor azokra ilyen megmozdulásban az Osztrák,

a cikkekre is, amelyeknek témája a migrációkra és azoknak kulturális hatására vonatkoznak Északnyugat-Balkánon, illetve a postglaciális kor kultúrájára a déli Duna-medencében, teljes joggal mondhatjuk, hogy nemcsak a balkáni népek szakembereinek érdeklődésére tarthatnak számot, hanem éppoly mértékben a magyar szakkörök érdeklődésére is. Jovanović, Comsa és Tasić archeológiai tanulmányai szintén ebbe a csoportba tartoznak.

Verena Han közleménye a középkori Balkán anyagi kultúrájáról beszél a dubrovniki levéltár adottságait tartva szem előtt. Ismerve azt, hogy Dubrovnik középkori történelme elválaszthatatlan a magyar történelemtől, mert azzal számos szálak fűzik össze, nyilvánvaló, hogy Verena Han eredményei aligha kerülhetik el a magyar szakemberek figyelmét. Bogumil Hrabak közleménye végigkíséri a korfui és albán sókereskedelem útját. Adatai igen érdekes összehasonlításra adnak alkalmat a középkori magyar sókereskedelem történetével.

Dimitrije Đorđević tanulmánya az olasz rizorgimento hatását kíséri végig a szerb politikai magatartásra az annexió válság idején (1908–1909-ben), Kliment Dzsambazovszki pedig a szerb és bolgár föderációs terveket ismerteti 1862-ben. Minden

illetve Osztrák—Magyar Monarchia balkáni érdeke is jelen volt, és ezek a közlemények csak újabb szegmentjei annak a bonyolult történelmi eseménysorozatnak, amelynek végleges kiderítése még sok időt igényel. Mégis azt hisszük, hogy nem tévedünk, ha szempontunkból legérdekesebb tanulmánynak Piszarev írását tartjuk, aki a nagyhatalmaknak az első világháború idején folytatott balkáni politikájáról értekeznek. Habár erről a kérdéstről már eddig is igen sokat írtak, Piszarev kiemeli, hogy még mindig sok az ellentmondó nézet és állítás, mert például Hugó Hantsch osztrák történész az Osztrák—Magyar Monarchia balkáni politikáját védelmi, Fritz Fischer pedig expanziós jellegűnek tartja. Eltérek a nézetek arról is, hogy kié volt a vezető szerep a központi hatalmak táborában a balkáni politikát illetően. A német tudósok, Max Motgelas és A. Wege- rer szerint az Osztrák—Magyar Monarchia megkezdte a háborút anélkül, hogy Németországot előzőleg konzultálta volna ebben a kérdésben, viszont L. Albertini olasz történész azt állítja, hogy a Szerbia elleni háborús haditervet nem Bécsben, hanem Berlinben dolgozták ki.

Ezenkívül még számos ellentét állt fenn az Osztrák—Magyar Monarchia és Németország között. Piszarev utal azokra a problémákra, amelyek ezeknek az ellentéteknek alapját képezték, felvetve a kérdést, hogy milyen célok megvalósításáért küzdöttek a felek, és hogy a Balkán-félszigetnek milyen szerepe volt azokban. Piszarev nem kis mértékben Galántai tanulmányaira támaszkodva, azt a nevezetet vallja, hogy Tisza István ellenezte Szerbia megtámadását, mert félt Oroszország beavatkozásától, s akkor, amikor Németországtól megjött a biztosíték, hogy Oroszország támadására Németország támadással felel majd, Tisza vállalta a Szerbia elleni hadjáratot, de nem volt annak a híve, hogy Szerbia legyőzése után azt az Osztrák—Magyar Monarchiához csatolják. Ellenezte ezt, mert elsősorban a magyar uralgó osztály, a földbirtokos arisztokrácia érdekeit tartotta szem előtt, annak pedig nem felelt volna meg, hogy a monarchia keretei közé még egy agrárállam kerüljön. Tisza cson-

ka Szerbiát kívánt, amelynek élére Habsburg-királyt tervezett, viszont a Szerbiától elragadott területekkel, amelyeket szét akart osztani Bulgária, Románia és Görögország közt, ezeknek az államoknak a központi hatalmak táborához való csatlakozását akarta biztosítani. A háború tüzeiben aztán megváltoztak a célok is: megjött a kedve a területhódításra. Piszarev utal a Budapesti Hírlap 1916. március hatodikai írására, és azt mondja, hogy ez a lap, amely szoros kapcsolatban volt az ipari és kereskedelmi körökkel, Szerbia és a dalmát tengerpart elfoglalásában a magyar kereskedelem szabad útjának biztosítását látta az egész Balkán-félszigeten. Sőt, a Balkán-félsziget elfoglalásán túl már Kisázsia és a Perzsa-öböl felé tekintgetett. Piszarev idézi az Újvidéki Hírlapból dr. Havas Rudolf cikkét, aki azt állítja, hogy a Balkán-félsziget elfoglalása csak a hódítások kezdete.

Potyorek törekvése, hogy 1914 novemberében kiterjessze adminisztrációját Észak-Szerbiára, kiváltotta Tisza István és Bilinszki elégedetlenségét. Éppúgy állandó feszültséget teremtett az osztrák-magyar uralgó körökben az a tisztázatlan helyzet is, amelyben Bosznia és Hercegovina volt. A trianlizmus lehetőségé végső ellenségeskedést váltott ki Tisza és emberei között. Azonban a szerb ellenoffenzíva, a sikeres kolubari ütközet, és az azt követő december hetedik napok népszekupstinai deklaráció a délszláv kérdéstről Potyoreket megijesztette, ezért előbbi tervét elvetette, és december 12-én új tervvel állt elő: Hercegovinát Bihac környékével együtt Ausztriához, Boszniát pedig Magyarországhoz csatolták volna. Ez a felosztás látszólag kedvező volt a magyarok számára, mert a fejlettebb, népesebb és ipari nyersanyagokban gazdagabb Boszniát juttatta volna nekik, míg a köves, kopár és fejletlen Hercegovinát az osztrákoknak. De mivel Boszniával Magyarország nem voltak meg a vasúti kapcsolatai, utat a tengerre pedig nem kapott, az a gazdaság is, amelyhez Bosznia révén jutott volna, tulajdonképpen az Osztrák—Magyar Monarchia iparát szolgálta volna. Bécs természetesen jóindulatúan kezelte ezt a tervet, de Tisza átlátott a szítán, Potyorek leváltását követelte, és az be is következett 1915 január-

jában. Újabb tervek Szerbiával és Montenegróval kapcsolatban csak 1915 végén, e két ország hadseregeinek visszavonulása után jelentkeztek és Piszarev szerint arra irányultak, hogy Szerbia és Montenegró piacait biztosítsák az osztrák—magyar monopóliumok számára. Ezek a törekvések azonban a német imperialista érdekekkel kereszteződtek és az úgynevezett mitteleurpai kombinációkat eredményezték. Erről is részletesen ír Piszarev.

Feltétlenül meg kell még említenünk Dušan Lukač írását, amely

a szerb szocialistáknak a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos magatartásával foglalkozik. Petar Milosavljević jugoszláv, bolgár és román államvédelmi törvényekről értekeznek, Vuk Vinaver pedig arról, hogy milyen volt a Jugoszláv Kommunista Párt balkáni politikája az 1929—1934 közti időszakban.

Ebből a rövid áttekintésből is látható, hogy a Balcanica érdekes témaválasztású, sokoldalú érdeklődésű publikáció, amelyre érdemes felfigyelni.

GAÁL GYÖRGY

LÓVERSENYI ÁCSORGÁSOK

CSURKA ISTVÁN—RÁKOSY GERGELY: *Igy, ahogy vagytok.*
Magvető, Budapest, 1972.

Ha műfaja szerint kellene elhelyeznem könyvespolcomon Csurka István és Rákosy Gergely közös könyvét, a *Magyarország felfedezése* kötetei és Fekete Sándor *Folyosói szümpozionja* közé tenném. Tudós- vagy széplelkek felháborodhatnak ezen, ám a szerzőket biztosan nem lepné meg könyvtárrendezésem, hiszen a *Bevezetésben* ők maguk írják: »A lóverseny — akár tetszik, akár nem — társadalmi jelenség. Egy ilyen — jobb meghatározás híján — szórakoztató intézmény működése, működésének feltárása, ha csak kis mértékben is, de hozzásegíthet — Magyarország felfedezéséhez.«

Persze, mégis jó, hogy a lóversenyek világát sok oldalról körüljáró könyv nem e tekintélyes írói szociográfiák sorozatában látott napvilágot, mert így szerzőik kedvükre csúfolódhatnak másokkal és önmagukkal, miközben valóban komoly

dolgokról beszélnek — komolyan, olykor már a tudományos értekezés kímélt szárazságával. Igaz, nem vagyok hivatott e kötet tudományosságának fokát, tudományos hitelét megítélni, minthogy több száz kilométert kellene utaznom nyugat vagy kelet, észak vagy dél irányában ahhoz, hogy az ügétő és a galopp örömeiben-bánataiban részesülhessek, s így értesüléseim e kérdésekről legalábbis másodkézből származnak. Külső jelekből kell ítélnem tehát, viszont annál inkább érezhetem magam illetékesnek véleményt mondani a lakusok nevében, akik mégiscsak többségben vannak, s többségben, remélem, ők fogják olvasni Csurkáék könyvét. Aki a hét több napján ott izgul a lelátón, az legfeljebb kielégülést érezhet, hogy végre kimondták bosszúságainak okát, s esetleg egyik vagy másik szituációban, egyik vagy másik fogadó figurájában magára ismerhet,